

és kutatója Székely István. Érthető tehát, hogy akadémiai székfoglalójával is azt a téma-területet választotta, amelyen kialakult egész tudományos egyénisége s vele pályája. A magyar szellemi világ tájékoztatása szempontjából is igen hálás ez a kérdés, mert olyan vonatkozásokra és kapcsolatokra vet világosságot, amelyekről mind a művelt, mind pedig a tanult köztudatnak csak határozatlan avagy ködös fogalmak vannak.

Székely István az apokalyptikát műfaj-történeti felfogással vizsgálja s a fejlődés összefoglaló formájával mutatja be történeti életének menetét. Az apokalyptika lényegét abban látja, hogy: látomás-költemény vagy látomásdráma, mely tárgya szerint lehet világegyetemi vagy kozmikus, túlvilági és történelmi. Rendkívül értékesen és sikerülten fejtegeti az apokalyptikus irodalom kialakulásának útját. A hatalmas és kényes természetű anyagon, mely át meg át van szöve vallástörténeti, néprajzi, természetbölcséleti, néplélektani szálakkal, biztos világossággal vezeti végig témáját, még pedig úgy, hogy egyúttal rámutat arra is, milyen nagy gyűjtő- és ihlet-forma volt az apokalyptika az európai irodalomban. Ez az utóbbi rész Székely István munkájának nagyon termékeny indítást tartalmaz arra vonatkozólag, hogy a kutatás e téma-áramkörbe belekapcsolja a mi irodalmunknak s egyúttal az általános irodalmi életnek vizionárius motívumait s így felállítsa kapcsolatainak egész rendszerével azt a típusműfajt, amely magasabb egységbe foglalja össze az irodalom egy-egy ilyen forma-irány-történetét.

Székely István értekezése nemcsak tudás-anyagával, hanem kellemesen és vonzóan fejlett nyelvtisztaságával s eleven szempontjaival maradandó hatást biztosít magának.

Brisits Frigyes.

Réthei Prikkel Marián: A magyarság táncai. „Nyelv, ruha, szokás” volt a XVIII. század végén az a hármas jelszó, melytől a magyarság nemzeti voltának fennmaradását várta és remélte. Azóta a nyelv megfutotta teljes kifejlődésének fényes pályáját és klasszicitásban a világ első nyelveivel egy sorban áll. A másik kettő azonban egyre sor-

vadt s nemsokára egészen el is enyészik a mindent egyformásító európaiság árájában. A magyar ruha időről-időre kerül elő, mint tiltakozás az idegen, rendszerint politikai nyomás ellen; vagy mint dísz, nagy ünnepnapokon, hogy fényt, pompát mutasson. Különbözik pedig viseljük azt a nemzetközi, voltaképp francia ruhát, mely Budapest, Kairo, Tokio és San-Francisco utcáin éppúgy otthonos, mint Párizs terein. Falun is egyre ritkul a magyaros ruha, kivált a férfian; asszonyán még itt-ott gyönyörködte a szemet a sárközi, mezőkövesdi színpompa, de már ezt is vagy rikitóvá teszi, vagy eltompítja az üzleti vállalkozás s a gyár-ipar. A város öli a falut, nemesek ruhájában, de szokásaiban is. Keresztelő, leánykérés, lakodalom, temetés, névnap, sátoros ünnep, búcsú, vásár — mind egyre színtelenedik, elveszti helyi zamatát; a templomból kiáradó hívek ma már szinte egyformák Egerben és Szekszárdon, Debrecenben és Szegeden. Mintha az ünnepnapok is uniformist öltének egymásután.

A nemzeti, ma már csak régi szokások morzsáit menteni; ezt tűzte ki feladatául a Néprajzi Társaság. A népélet tárgyait a Néprajzi Múzeum őrzi; a néplélek hagyományait a Társaság folyóiratában és a címben jelzett kötettel meginduló sorozatos vállalatban örökíti meg. Részben ereklyéül, részben kincstárul, hogy a művészet — legszélesebb értelmében véve — újra meg újra meríthessen belőle s a hazai talajjal érintkezve, a mondai Antaeusként ellenállhasson a nemzetköziség Herkulese fojtó öleléseinek.

Az első kötet a „Magyarság táncai”-nak van szentelve. Írója negyedszázada gyűjtötte hozzá az anyagot s most tudományosan rendszerezve bocsátotta közzé a magyarság emlékeit szerető olvasó közönségnek. Történeti adatok, hiteles források, saját szemlélet — szöveg, kóta, egykorú képek és rajzok — szigorú tudományosság és magát kedveltető, zamatos előadás teszik becsessé a nyomdailag is valóságosan fényes kiállítású könyvet. Alaposan elemzi a magyar néptáncot, amiut régi hagyományokban tükröződik s még a közelmúltban is tapasztalható volt; követei fejlődését nemesi s paraszti változatában; korbelti és

földrajzi eltéréseiben; általános és különleges formáiban. Megkapjuk a mai — formájavesztett — csárdásnak eredetét; a régi hajdú-táncot, a kállai kettóst, a verbungost, az erdélyi esürdöngölőt s mind valamenynyit, ahányat még az idő romboló hatása elől akár egészében, akár csak töredékeiben vagy hírében is meg lehetett menteni. A szöveget igen sok jellemző táncdallam kíséri s csak az sajnálható, hogy a leírásokhoz nincsen mellékelve a táncokta is, a choreographia, mert ez rögzítette volna meg elmúlhatatlannul a jellemző lépéseket és mozdulatokat, mert erre a pusztá szó nem képes. A táncdal kapcsolatokban szól a tánczene hangszereiről, melyek koronként s vidékenként más-mások; magukról a zenészekről, kik a „talp alá valót“ szolgáltatják. Kiegészítésül ehhez említjük, hogy a cigányokon kívül Dunántúl egy időben muzsikuszidók is voltak; Csokonai Dorottyájában nemesak versébe iktatja a toponári zsidókat, hanem külön jegyzetet is szentel nekik s a költemény folyamán több helyt szót ejt rőlük.

A gazdag anyagnak pusztá felsorolását nem bírja meg az ismeretetés szűk kerete, mert a szorosan vett magyar táncokon kívül kimerítően szól a könyv az idegen táncok hatásáról, valamint a magyar táncnak idegenben tett hódításáról, a kimeríthetetlenül gazdag táncnyelvről és táncköltészetéről, a magyar táncról a költészetben (esupán a versesben) s végül a magyar tánc irodalmának teljes jegyzékét is adja. Így a könyv mindazt összefoglalja, amit eddig a magyar táncról írtak s ezzel biztos alapot ad a további kutatásnak is. A szerző nemesak szép könyvet írt, hanem a szó valódi értelmében nemzeti munkát végzett, eszközt és fegyvert adott az erejében megfogyatkozott magyarságnak megújulására.

Tolnai Vilmos.

Farkas Gyula: Vörösmarty az ember. E kis füzet a szerzőtől kiadott *Klasszikus sorozat* második számaként jelent meg Berlinben (az 1. szám Petőfi válogatott költeményeit hozta), Ludwig Voggenreiter könyvkiadó magyar osztályában. Vörösmarty azon költeményeit tartalmazza, melyek, mint a cím is fi-

gyelmezett rá, az emberre nézve valamást tevők s emellett a költő leg-szebb remekei. Farkas Gyula Vörösmartyról, az emberről a füzet végén rövid életrajzi vázlat mellett tartalmas, összefoglaló képet is ad, még pedig akkép, hogy az ember mellett a költő arcvonásai is meg elevenednek. A füzet célja, hogy a megszállt területek magyar ifjúságát a nagy költő ismeretéhez vezesse. Vörösmarty huszonhat költeményét választotta ki e célból a szerkesztő; több költemény „kényszerítő okok“ következtében maradt ki, valószínűleg azért, hogy az ifjúság a kis füzetet olcsóbban kaphassa meg. Említésre érdemes, hogy e vállalatban a klasszikus sorozaton kívül Ifjúsági regénytár és Cserkészkönyvtár is megjelenik. *pp.*

Torday Emil: Bolyongások Afrikában. (Világirodalom kiadása.)

Torday Emil munkája három utazás, kilenc év tapasztalatainak és élményeinek foglalata. A tudományos eredményeket francia nyelven írta meg a belga kormány kiadásában megjelenő pazar kiállítású, művészi illusztrációkkal díszített, gyönyörű kötetekben.

Torday — folyóiratunk munkatársa — Budapesten született, 1875-ben. Húsz esztendőskorában került Afrikába, a Kongó vidékére belga állami szolgálatban és egészen 1909 nyaráig — csekély megszakításokkal — künn tartózkodott. 1901-ben tette első nagyobb utazását a Tanganyika- és a Meru-tóhoz. Főleg néprajzi és nyelvészeti kutatásokkal foglalkozott. Kitűnő nyelvtéhségnek bizonyult, több bennszülött nyelvet elsajátított oly alapos-sággal, hogy még nyelvtanukat és szótárukat is elkészítette.

Európában tett látogatása után, 1905-ben újabb útra indult a Kvilu vidékére, ahonnét egész kötetre való feljegyzéssel tért haza. 1907 őszén a British Museum megbízásából még egyszer visszatért a Kongó vidékére. Erről az utazásáról 1909 szeptemberben jött haza.

Torday könyve bevilágít a „leg-sötétebb világrész“ rejtelseibe. Belátunk révén a négerék lelki-világába, amelyet oly ferdén szoktunk innen a „kultúrvilágból“, Európából megítélni. Honfitársunk fegyveres kíséret nélkül járta be a Kongó álla-